

Národní običaji.

Venčanje (kronanje) ogerskega kralja.

1. Popis ogerske krone in družih venčalnih pridevkov.

Preteklo je že 36 let od zadnjega venčanja ogerskega kralja Ferdinanda. Ker se bliža čas, da bode naš cesar Franc Jožef venčan kot ogerski kralj, in ker imajo „Novice“ navado, da svojim bralcem razlagajo bolj na tanko, kar se po svetu zanimivega godí, tedaj jim podamo tudi popis, kako Ogri svojega kralja venčajo (kronajo).

Pred vsem hočemo govoriti o sveti ogerski kroni in družih znamenjih, ktera se rabijo pri venčanju.

Sv. Štefan, vojvode Gajze sin, je bil v Pragi 994. leta krščen. Krstil ga je sv. Vojteh (Adalbert), praški škof. Nastopil je ogersko vladarstvo 997. leta in vladal do 1038. leta. Da bi trden temelj postavil omiki in družinskemu življenju, zato je sklenil, pokristijaniti vès svoj narod. Ustanovil je 12 škofij in slavno benediktinsko opatijo v sv. Martinu, ktere je obdaril z obširnimi zemljiškimi posestvi. Pri priliki, ko je do papeža Silvestra II. poslal poslanca prosit potrditve teh cerkvenih ustanov, dodal je po višem navdihnjenji še prošnjo, da bi mu papež dodelil kraljev naslov in mu poslal krono kraljevo. Papež Silvester mu usliši vse prošnje (1000. l.) ter mu pošlje kraljevo krono; dá mu pravico, da se ima pred njim nositi križ ter mu podeli naslov „apostolskega poslanca.“

Sedanja krona ogerska je sestavljena iz dveh kron. — Zgornji del je prav tista krona, ktero je Štefan prejel od papeža Silvestra II., imenuje se „latinska“ krona zaradi latinskih napisov na slikah, ktere so na njej. Ta krona je na pol okrogla zlata čepica (to je prava krona); nad njo sta dva oboka, navskriž postavljena, nad njima pa je obroček, vrh ktereга stoji zlati križ. — Spodnji del te krone je zlat obroček z vdelanimi dragimi kamni, ktereга z zgornjim delom, to je s pravo krono, veže zlat trak, z biseri okinčan. Spodnji del se imenuje „grška“ krona zaradi grških svetnikov slik z grškimi napisi. To krono je kralju Gajzi podaril grški cesar Duka.

Res je sicer, da ta neprecenljiva zastava narodnega življenja na Ogerskem nima posebne umetniške cene, toda jako sveta je Ogrom zaradi več ko 800letnega svojega obstanka. Ta Ogrom sveta krona tehta devet mark in šest lotov; dražih kamnov ima 100, in sicer 50 safirov in 50 rubinov; kinča jo 338 pravih biserov in 9 majhenih zlatih verižic.

Tej kroni se še prištevajo:

- a) kraljevo žeslo (buzogany) iz čistega zlatá; od kedaj je to venčalno znamenje, to se ne vé; pri venčanju ga kralj v roki drži;
- b) zlato jabelko, vrh ktereга stojita dva križa; tudi to se rabi pri venčanju;
- c) meč sv. Štefana; ogerski zgodovinarji pripovedujejo, da je to isti meč, ktereга je sv. Štefan imel pri bitki zoper upornika Kupo. S tem mečem kralja opašejo;
- d) plašč sv. Štefana; to je star plašč po obliki nekdanjih mašnih plaščev, ki so zagrinjali vès život. Ta plašč je neprecenljivo staro rokodelo, s slikami in napisi, z zlatom vezenimi; delala ga je in Štefanu podarila njegova žena Gizela, bavarska kraljčina in sestra nemškega cesarja Henrika Svetega. Zgodovinarji trdijo, da sv. Štefan ni nikoli nosil tega plašča in da je bil še le pozneje pri-

družen venčalnim znamenjem sv. Štefanu in njegovi ženi v spomin.

- e) apostoljski križ sv. Štefana. Križ, ktereга je bil Silvester II. poslal Štefanu s priznanjem kraljevega naslova, kakor tudi zastava sv. Štefana sta se zgubila. Križ, ki se sedaj kot apostolsko znamenje pri venčanju nosi pred kralji, je iz dóbe kralja Matije. Po stari šegi ta križ pred kraljem na konji nosi najmlajši škof; hrani se v zakladnici ostrogonskega kapiteljna; ondi se hrani tudi križ, na ktereга prisega ogerski kralj. Ta križ je deloma iz Štefanove dóbe in prelepo delo. Ondi se hrani tudi mali križ, s katerim ogerski primas kralju mir (pax) pošilja pri venčalni maši. Ker je ta križec iz časov Szelepcsényi-ja, zato se imenuje „Szelepcsényi-jev“ križ.

2. Venčalni obred se izvršuje tako-le:

Ko je dan venčanja določen, pošlje se sijajna deputacija, ki navadno šteje 50 móž, večidel boljarjev, kralja vabit; enaka deputacija kralja sprejme na deželni meji. Predno kralj dospè v mesto, kjer ima biti venčan, pozdravljajo ga na treh krajih: prvič na deželni meji, drugič pred mestom in sicer na polji pod zelenim krasno okinčanim šotorom, v tretje pred mestnimi vratmi. Tu ga pozdravi mestna gosposka (magistrat) ter mu izroči ključe mestnih vrat.

Drugi dan kralj osebno odpre sklicani deželni zbor, kteremu se predložé kraljeve propozicije in venčalna „inauguralna diploma.“ Ta diploma je isto važno pismo, s katerim apostolski ogerski kralj obeta, v vsem držati se deželne ustave, braniti privilegije, pravice, svobode, nedotekljivosti ogerskega národa, deželne meje in celoto deželno, ter se zaveže tako, da ga ogerski narod more venčati s polnim zaupanjem. Palatin (ali če njega ní, njegov namestnik „judex curiae“) pred venčanjem tisti dan z veliko slovesnostjo prenese sveto krono v zakristijo tiste cerkve, ktera je določena za venčanje. Tù se vojaki postavijo na stražo.

Dan venčanja se snidete zgornja in doljnja hiša deželnega zbora, državni veljaki in plemenitniki se pa snidejo pri palatinu. Nekoliko boljarjev jezdi v kraljevo poslopje, druge pa predsednik spodnje hiše deželnega zbora pelje v cerkev, kjer se ima vršiti kronanje. Ob določeni uri tje pride tudi kralj s sijajnim spremstvom. Tù ga sprejme primas (prvi ogerski škof) z drugimi škofi in deželnimi stanovi; primas ga nagovori ter pelje v svetišče na krasni kraljev oder.

Zdaj se prav za prav prične venčalni obred.

Pred vsem kralj moli vero po besedah tridentinskega zbora in prisega. V tej prisegi — ki se loči od pozneje — obeta, braniti katoliško vero in cerkev. — Po litanijah vseh svetnikov primas s sv. oljem kralju mazili desno ramo, prsi in zatilnik, ogrne mu blagoslovljeni plašč sv. Štefana in kralj se podá na svoj sedež. Potem se prične slovesna sv. maša. Po odpetem listu kralj iz rok primasa sprejme sv. Štefana meč, s katerim s svojega sedeža v podobi sv. križa trikrat mahne po zraku. Pomen teh mahljejev je ta, da kralj spozná za svojo dolžnost vero, cerkev in domovino, če je treba, tudi z mečem braniti; po tem slovesnem trenutku primas kralju meč opaše govoreč naslednje besede: „Prepaši svoje ledje z mečem, mo-gočni! in vedi, da svetniki niso zmagovali z mečem, ampak z vero.“

(Konec prihodnjič.)

šviga po strehah „Pressinih“, „Debattinih“ in kar koli je teh časnikov, ki bi radi v žlici vode potopili Slovane avstrijske, ki se brez hlimbe morejo ponašati s tem, da so za Avstrijo največ krvi prelili. „Spiegelberg, ich kenne dir.“

Národní običaji.

Venčanje (kronanje) ogerskega kralja.

(Konec.)

Dosedanje slovesnosti so le pripravljavne, kajti zdaj kološki nadškof v imenu cerkve slovesno zahteva, da primas venča pričujočega kralja. Kralj se podá pred oltar, kjer ga primas in palatin venčata s tem, da mu sv. Štefana apostolsko krono obá ob enem postavita na glavo; na to mu primas sam v desnico dá zlato žeslo, v levico pa zlato jabelko. Kralj, okinčan s kraljevimi znamenji, gré na svoj prestol in primas ga ogerski pozdravi z besedami: „Eljen á király“ (živio kralj). Ta pozdrav pričujoči škofje, boljarji in stanovi ponavljajo v cerkvi, množica pa zunaj cerkve, on se razlega po mestu in vsej ogerski deželi. Predno potihne ta pozdrav, primas zapoje „Te Deum laudamus.“

Sv. maša se nadaljuje; pri darovanju kralj primas-u podarivši dar ljubezni poklekne ter kleči do obhajila; primas mu dá poljubek mirú in podelí blagoslov; kralj se vrne na svoj prestol, kjer stoji do konca sv. maše.

Po sv. maši se prične spreved v bližnjo cerkev; kralj, okinčan z znamenji, s kterimi je bil venčan, gré peš, spremljajo ga cerkveni in svetovni veljaki, zvonovi vsega mesta donijo, topovi pokajo in grmeči eljen-klici pozdravljajo kralja. Po cesti, po kateri gre spreved, so položene dilje, pogrnjene s trobojnim suknom národnih barv. V cerkvi kralj prične svoja opravila s tem, da osebe, že poprej določene, izvoli za viteze zlate ostroge.

Stopivši iz cerkve sedejo kralj, primas in vse spremstvo na konje in jezdi na bližnji prostorni trg, kjer je postavljen z dragimi pregrinjali pregrnjen oder. Kralj in primas stopita na oder, na katerem kralj pod milim nebom prisega, da hoče držati se „inaugural-diplome“ ter deželi braniti postave, pravice in pred-pravice. Prisega pa tako-le: on vzdigne svoje roke v levici držé križ, na kterega prisega, in za primas-om, ki mu, pred njim stojé, bere prisego, izrekuje prise-galne besede.

Po prisegi jezdi spreved do „holmca kronanja“; to ti je griček na prostornem trgu umetno narejen prav zarad te slovesnosti. Spremstvo se ustavi pod gričkom, kralj pa jezdi na-nj; njemu na vrh dospevši se ozre po neštevilni množici; vseh očí so obrnjene va-nj; tú kralj prime za 800 let stari meč sv. Štefana ter ž njim mahne na vse štiri vetrove svetá, naznanjaje, da hoče deželo, kateri je kralj, braniti zoper vsacega sovražnika, naj pride od kodar koli.

Potem kralj jezdi v kraljevo poslopje, kjer to slovesnost sklepa sijajni obed. Pri kraljevi tej obedi so gostje le primas, papežev poslanec, palatin, udje cesarske rodovine in poslanci tujih vlad. Ljudstvo pa se gostí pod milim nebom. Kos vola, na drogu pečenega, se prinese tudi na kraljevo mizo. Državni stanovi imajo svojo posebno obed.

Šolske stvari.

Dr. W—o v „Neue fr. Presse“

in pa naravopis v srednjih učilnicah slovenskih.

(Dalje.)

Dr. W—o napomnil je tudi pomanjkanja šolskih knjig, to je, ker sedaj ni smel reči, da ni dobrih, ven-

dar pravi, da tukaj ni „Concurrenz in der Schulbücher-Literatur.“ Ali mar on zares misli, da je v nemškem jeziku po Avstriji res vse tako lepo, kakor nam on to pripoveduje? Naj le pogleda na pr. berila za nemški jezik po vsej gimnaziji. Ali je tú konkurencija, dasiravno vés izvoljeni svet vé, da vse te čitanke niso piškavega oreha vredne, posebno pa une za najnižje razrede? — In ko bi človek bil šaljive volje, prašal bi s polno pravico: čemu siromašni učenec kupuje te drage knjige, ako ga učitelj v šoli prisiljuje, da mora njegov predmet od besede do besede zapisovati, kakor preučeni učitelj uči, dasiravno „Org. E.“ str. 41 uči, da šolska knjiga, ne pa prepisovanje ali pa narekovanje (diktovanje), mora biti edina podlaga podučevanju. Čudno je, da je ravno v nesrečno Slovenijo prišlo toliko tako „preučeni“ mož, kterim so vpeljane šolske knjige trn v péti, pljučne jetike pa jih ni mar, ktero si mladeneč pri tem nasilnem pisanju in prepisovanju na lepo nakoplje tako lahko, posebno ako je res, kar mnogi ljudje, tudi učitelji pravijo, da naša šolska mladina že v sami šoli mora zdravju na škodo veliko preveliko sedeti. Lahko bi nam bilo povedati kaj na priliko o nekem učitelju na štajarski neki slovenski gimnaziji, kteri, kakor pravijo, o vseh predmetih, in posebno tudi v nemškem jeziku uči le po samih svojih „scriptih.“ Pred nami leži njegovo delo o latinski sintaksi, naravno le v prepisu, menda bi njegovo učenje, ako bi se natisnilo, izgubilo ceno, kakor, postavimo, štajarskega štatistikarja številke o živini sploh in o štajarski posebej. Al ostanimo pri našem gimnazijalcu!

Pravilo o akuzativu z infinitivom glasi se prav po častitem nekdanjem Bröderu: „Constr. Acc. cum inf. wird gesetzt 1. bei den Zeitwörtern, die eine Empfindung (empfinden), wahrnehmen, denken, bezeichnen, als: sehen, hören, fühlen, denken...“ Škoda, da ni dodal primerov, morebiti bi človek naletel tudi na pr. na takošen: „Ich lerne, dass ich die 1. Klasse bekomme“ itd. V tem nauku pod števil. 19 stoji sledeče pravilo, ktero vsem gimnazijalnim jezikoslovcem priporočamo: „Wenn „uter“ und „uterque“ vorkommen und auf einer jeden Seite weniger als 10 Personen vorkommen, so muss die Einzahl gesetzt werden. Wenn aber auf einer jeden Seite mehr als 10 Personen vorkommen, so muss Alles in Plural kommen.“ — Toda pustimo tega filologa; če bi vredno bilo, dodal bi človek tudi nekaj iz narekovanja o nemški literaturi; Bog sam vé, zakaj postava prepoveduje narekovanje, in vendar se s tem trpinči mladež!

Al opustivši to, pogledimo nekaj bolj na tanko, kako naša mladež v nižih razredih poprijema ta narekovanja, koliko tedaj razumeva o tem, kar tako piše in spravlja v robec zamotani tolar edini, kterega gosp. učitelj sirotici podeljuje, dokler Nemček jih deset dobiva ter jih z veseljem obrača in obrača, dokler za vsakega ima po dva. Kaj so si vendar ubogi učenci na pr. mislili na neki gimnaziji stare naše Ilirije, kadar so za nekim profesorjem pisali „Der Spatz ist grausam“, namesto „grau“! Ta učitelj je v ostalem ministerstvu pošteno dokazoval večkrat v svojih prošnjah, da ni ugoden za te dežele, ker ne zná deželnega jezika; kaj bi na tak razlog rekel g. dr. W—o, kteremu slovenski „zajc“ bolj smrdí kakor nemški „Marder“?

Imam pred seboj dve tekici naravopisnih o predovanjih nekega učitelja od leta 1865.; obe, kar se tiče zmisla, enako se glasite v tekstu tako, da ni dvombe, da jih je učitelj narekoval; sirote učenci prvega razreda morali so si vse insekte itd. risati; tekst pa je zraven. Poglejmo nekoliko izrek, na tanko prepisanih: „Die Käfer erkennt man leucht daran, dass sie vier Flügel haben, von denen die zwei oberen hart